

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐

๑. อะไรเรียกว่า อักขระ พยัญชนะ และนิคคหิต หรือ อนุสาร ในคำทั้ง ๓ หรือทั้ง ๔ นั้น คำไหนแปลว่าอะไร ฯ

๒. สมาส กับสนธิ ต่างกัน แต่ศัพท์ที่เข้าสมาสแล้วนั้น จะเข้าสนธิ อีกครั้งหนึ่งจะได้หรือไม่ อ่างอุทาหรณ์ ฯ

๓. ในบาลีไวยากรณ์ มีศัพท์ไหนบ้าง ที่ใช้ได้มากกว่า ๒ วจนะ จงแสดง ฯ

๔. ในสมาสทั้ง ๖ มีกัมมธารยสมาส เป็นต้น สมาสไหนเป็นนามล้วน ไหนเป็นคุณ ล้วน และไหนเป็นทั้งนามทั้งคุณ ฯ นี้รูปปลกดพฤษमानวณฺณา (อุปปลวณฺณา เถรี) กว่าสำเร็จ เป็นอย่างนี้ จะต้องผ่านสมาสชื่ออะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาโดยลำดับ ฯ

๕. ในวิภาคตัดทริติ มีปัจจัยกี่ตัว อะไรบ้าง ท่านใช้ประกอบกับศัพท์ทั่วไป หรือ ประกอบเฉพาะศัพท์เหล่าไหน มีวิธีแจกด้วยวิภัติดินาม ทั้ง ๗ อย่างไร ฯ

๖. การแยกวิภัติดิอาชยาตออกเป็น ประัสสพท และ อัตตโนบท นั้น เพื่อประสงค์ อะไร ฯ จงแจก กร ธาตุ ลง ฌย ปัจจัย ในเหตุกัตตฺวาจก เฉพาะกาลาติปัติวิภัติติ ประัสสพท ฯ

๗. ปัจจัยอะไรบ้าง ที่ใช้เป็นนามกิตก์ก็ได้ เป็นกิริยากิตก์ก็ได้ ศัพท์ที่ประกอบด้วย ปัจจัยเหล่านี้แล้ว ไฉนจึงจะรู้ได้ว่าเป็นนามกิตก์ หรือกิริยากิตก์ ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. เสียงกิติ ตัวหนังสือ เรียกว่า อักษร ๑ แปลว่า ไม่รู้จักสิ้น อย่าง ๑ ไม่เป็นของแข็งอย่าง ๑ ๒ อักษรที่เหลือจากสระ ๓๓ ตัวมี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด เรียกว่า พยัญชนะ ๑ แปลว่า ทำเนื่อความให้ปรากฏ ๒ พยัญชนะคือ เรียกว่า นิคคหิต ๑ แปลว่า กตสระหรือ กรณ คือ อวัยวะที่ท่าเสียง หรือ เรียกว่า อนุสาร ๑ แปลว่า ไปตามสระ ๒

๒. จะเข้าสนธิอีกครั้งหนึ่งก็ได้ มีอุทาหรณ์ เช่น กตอุปกาโร หิริโอดตปป์ ทั้ง ๒ นี้เป็นบทที่เข้าสมาสแล้วทั้งนั้น เข้าสนธิซ้ำอีกได้รูปเป็น กโตปกาโร หิโรตตปป์ ๒

๓. ในบาลีไวยากรณ์ มีศัพท์ที่ใช้ได้มากกว่า ๒ วจนะ คือ ภควนตุ ศัพท์ ใช้ได้ ๓ วจนะ คือ เอกวจนะ ทูวิวจนะ และ พหุวจนะ คำว่า ภควนตา ภควนเต (ที่แจกไว้ในส่วนพหุวจนะ) ใช้เป็นทูวิวจนะ สำหรับกล่าวถึงคนสองคน ภควนโต ใช้เป็น พหุวจนะ สำหรับกล่าวถึงคนมาก ตั้งแต่สามคนขึ้นไป ๒

๔. ทิคุสมาส และ ทวันทวสมาส เป็นนามล้วน ๒ พหุพพิหสมาส เป็นคุณล้วน ๒ กัมมชารยสมาส ตัปปริสสมาส และอัพยยัภาวสมาส เป็นทั้งนามทั้งคุณ ๒ ต้องผ่านวิเสสนบุพพบท กัมมชารยสมาส, จัญฐิตัปปริสสมาส, ตติยัตัปปริสสมาส, และ จัญฐิตุลยาธิกรณพหุพพิหสมาส ๒ มีวิเคราะห์โดยลำดับ ดังนี้.

(วิ. ปุพ)	นี่ล อูปปลั นี่ลูปปลั
(ฉ. ตัป)	นี่ลูปปลสส คพภั นี่ลูปปลคพภั
(ตติยา. ตัป)	นี่ลูปปลคพภณ สมาโน นี่ลูปปลคพภสสมาโน (วณฺเณ)
(ฉ. ตูล)	นี่ลูปปลคพภสสมาโน วณฺเณ ยสสา สา
	นี่ลูปปลคพภสมานวณฺณา (อุปปลวณฺณา เถรี) ๒

๕. มี ๒ ตัว คือ ธา โส ๒ ธา ปัจจัย ท่านมักใช้ ประกอบกับปกติสังขยา เป็นพื้น เช่น เอกธา ทูวิชา เป็นต้น แต่ใช้ประกอบกับศัพท์อื่นก็มีบ้าง เช่น พหุธา ๒ โส ปัจจัย ใช้ประกอบกับนามศัพท์ทั่วไป เช่น สุตโตโส สพฺพโส เป็นต้น ๒ ศัพท์ที่ประกอบด้วยปัจจัยทั้ง ๒ นี้ สำเร็จรูปแล้วจะแจกด้วยวิภัตินิยามทั้ง ๗ ให้เป็นรูปไปต่าง ๆ ไม่ได้ คงรูปอยู่อย่างเดิม และเป็นได้แต่ตติยวิภัติอย่างเดียว ๒

๖. เพื่อประสงค์จะได้กำหนดรู้วาก เพราะปรสสบทเป็น เครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นกัตตวาก และ เหตุกัตตวาก ส่วนอัตตโนบท เป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็น กัมมวาก และ เหตุกัมมวาก แต่ทั้งนี้ไม่แน่นอนตายตัว ประสงค์แต่ที่เป็นไปโดยมาก ถ้าจะกำหนดให้แน่ ต้องอาศัยปัจจัยประกอบด้วย ๒

แจกอย่างนี้

	เอก.	พหู.
ป.	อการยิสฺส	อการยิสฺสํ
ม.	อการยิสฺเส	อการยิสฺสถ
อุ.	อการยิสฺสํ	อการยิสฺสํหา ฯ

๗. ปัจจัย ๓ ตัว คือ ฌย อนีย ต ฯ ฌย เป็นปัจจัยแห่งนามกิตก์ ถ้าใช้เป็น ศัพท์กล่าวกริยาของนามศัพท์ เป็นกริยากิตก์ เช่น เต จ ภิกฺขุ คารยฺหา ฯ อนีย ต เป็นปัจจัย แห่งกริยากิตก์ ถ้าใช้เป็นชื่อ หรือ เป็นวิเศษณะของศัพท์อื่น เป็น นามกิตก์ อนีย เช่น ปณฺเฑน ชาหฺนึเยน โภชนึเยน ปริวิสิ ฯ ต เช่น พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโน ฯ